

Bankacılık Sektöründe İç Denetimin Kurumsal Yönetim Üzerindeki Etkisi

Kadir Gökoğlan¹

Abdulkadir Bilen²

Serpil Çelik³

Özet

Günümüzde iktisadi kaynaklar (para, döviz, maden, borsa hacmi) ile ilgili yapılan işlemler ve bu işlemlerin doğrudan veya dolaylı olarak banka eliyle yapılması ve bunun da paralelinde yüksek oranda risk taşıması iç denetimi önemli bir boyuta taşımıştır. Son yıllarda ülkemizde büyümeyle birlikte kurumsallık ve bu alandaki kontrol mekanizması ön plana çıkmakta olup iktisadi gelişimdeki görünmezler görünür hale getirilip, analiz ederek aynı zamanda denetim altına alınıp rapor edilebilir sisteme dönüştürülmesi istenmektedir.

Araştırmanın temel amacı iç denetimin etkin kurumsal yönetim üzerine etkisini araştırmaktır. İç denetim kurumsal yönetim bağlamında bütün kurum ve kuruluşların ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bir bankada kurumsal yönetimin rolü, bankacılık düzenlemeleri ve yasaları, bankacılık politikaları ve tüketicinin korunması alanlarını araştırmak ve yönetmek olduğu için hayati önem taşımaktadır. Bu amaçla Diyarbakır'daki bankalar iç denetim personeli veya iç denetçiler üzerine anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda iç denetim ile etkin kurumsal yönetim arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

GİRİŞ

Ekonomi ve finans sektöründe hatırı sayılır miktarda faaliyet hacmine sahip bankalar fon fazlası olup yatırım yapmak isteyenleri ile fon gereksinimi olup

1 Doç. Dr., Diyarbakır Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, kadir.gokoglan@dicle.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6397-8477

2 Prof. Dr., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, abilen@dicle.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2619-9391

3 YL öğrencisi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, 22926010@ogr.dicle.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9839-2046

fon talebinde bulunanları bir araya getiren önemli bir fonksiyon üstlenmektedir.

Yukarıda belirtilenler basit bir döngü gibi görünse de aslında ciddi bir güven ortamının ve sağlamlaştırılmış bir altyapı sonucunda pürüzlere takılmadan yerine getirilebilecek işlemlerdir. Bankada işlem yapacaklar açısından en uygun koşulların oluşmasında bankaların; fon kaynağı, iç denetim, risk analizi, raporlama faaliyetleri, genel standartlara uygunluk denetimi gibi birçok fonksiyonu bünyesinde barındırarak sistemleştirmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere bankacılık sektöründe finansal basamakta çıkan bir pürüz ekonomi sektörüne yansyarak reel olarak tüm ülkeyi etkileyebilmektedir. Bu nedenle bankacılık sektöründe iç ve dış kaynaklarla, devlet eliyle, referans kurumlarla farklı uzmanlık alanlarında denetimin sağlam ve güvenilir olması gerektiği aşikârdır.

Kurumsal yönetim, kuruluşların yönetildiği ve kontrol edildiği süreçtir. Kurumsal yönetim mekanizmalarının, mülkiyet ve kontrolün ayrılması söz konusu olduğunda yöneticiler tarafından alınan kararları etkilemektedir. Bu nedenle, hesapverebilirliği ve verimliliği artırmak ve finansal raporlama sürecinin kalitesini sağlamak amacıyla kurumsal yönetim faaliyetleri etkin ve verimli olarak gerçekleştirilmelidir. İç kontrol ve kurumsal yönetim arasındaki ilişki, diğer paydaşların çıkarlarını dikkate alırken hissedarların uzun vadeli değerini gerçekleştirme nihai hedefi ile refahın artırılması ve kurumsal muhasebeye yönelik olarak bankanın ticari ilişkilerini yönlendirmek ve yönetmek için kullanılan süreç ve yapıdır. (Bilal vd., 2018).

Sonuç olarak, kurumsal yönetim ve iç denetim arasındaki ilişki ve bu ilişkinin iş performansına ne ölçüde katkıda bulunduğu nispeten az araştırılmıştır. Teorik olarak, etkin bir iç kontrol sistemine sahip bir kuruluşun, iyi kurumsal yönetim olarak kabul edilen hedefine verimli ve etkili bir şekilde ulaşması beklenmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İç denetim kavramını detaylı bir şekilde inceleyebilmemiz adına iç kontrol terimine de şöyle bir göz atmakta fayda var ikisi birlikte kullanılarak denetim analizleri yapılmakta olup iç kontrol adından da anlaşılacağı üzere muhasebe sisteminin bir fonksiyonudur.

İç Kontrol

İç kontrol örgüt veya firmaların tüm yönetim fonksiyonlarının çalışanlar aracılığı ile işletme için belirlenen amaçların gerçekleşmesi için gerekli alanlarda yeterli kadar güvencenin oluşmasını sağlamaktır. İç kontrol me-

kanizmasında özel bir durum olmadığı sürece; kontrol sürecini sınırlayıcı bir zaman faktörü yoktur. Yani işletme var olduğu sürece gerek üst yönetim gerek çalışanlar tarafından etkili bir şekilde sürekli kontrol sağlanmaktadır. İç kontrol sürecinde sadece evrak inceleme yoktur. Sürecin en önemli fonksiyonları evrak, doküman ve insan birleşiminden oluşmaktadır. İnteraktif bir iç kontrol süreci için pozisyon ve mertebesine bakılmaksızın tüm çalışanlar sağlıklı bir iç kontrol sistemi oluşturmalıdır (Türedi & Karakaya, 2015).

İç kontrol sistemi kontrol ortamı, risk değerlendirme, kontrol faaliyetleri, bilgi ve iletişim, izleme/gözlem gibi birbirinden asla bağımsız olmayan tıpkı bir zincirin halkaları gibi iç içe geçmiş bileşenlerden oluşmaktadır (COSO, 2013).

İç Kontrol Ortamının Kurumsal Yönleri

Tüm unsurların temelini oluşturan iç kontrol ortamı sistemdeki örgütsel disiplini ve örgütsel yapının tavrını oluşturmaktadır. Bundan dolayı modelin temelinde yer alan kontrol ortamı 5 bileşenin en zor ve yönetilmesi en çaba gerektirenidir (Erdoğan, 2006). İç kontrol ortamında dürüstlük ve etik değerlere bağlılık önem arz etmektedir. Var olan yönetim talimatları, çalışan davranışlarını, tepkilerini ve hedefledikleriyle kontrol sürecinin aktive olduğu sırada meslek ahlakına uygun davranışlar sergilemelidir.

İşletmelerde yönetim felsefesi çok kıymetlidir çalışanların olası sorunlarda üst yönetimine hesap verilebilirliğini kavramış olması gerekmektedir. Tam da bu noktada yönetim felsefesi örgütlerde yetkilerin kimlere verilip verilmemesi gerektiğini ölçer ve tanımlamaktadır. İç kontrolün sağlanması adına işletmenin yönetim felsefesinin uygun bir istihdam politikası oluşturarak kontrol ve raporlama sırasında gerekli personel grubunu işe alıp örgüt grubunu oluşturmuş olması gerekmektedir. Böyle bahsedilmesi basit ve sistematik görünse de tüm bu süreçler başarıya ulaşmış, hedeflerini gerçekleştirmek için muhakkak güçlü bir yapıya sahip olmalıdır. Güçlü yapıdan kasıt, karar alma mekanizmalarına sahip, gerektiğinde sistemi revize edebilen, yönetilmesi gereken ortamı tüm eksi ve artılarıyla tespit etmiş ve en önemlisi de çalışanlar arasında uyumsuzluk veya eksiklik görüldüğünde yeni istihdam faaliyetini gerçekleştirecek düzeyde olmalıdır. Ve bu çarkın etkin verimlilik sistemi ile gerçekleşmesi için çalışanlara gerekli ödül sistemi oluşturulmalıdır (Türedi & Karakaya, 2015).

İç Denetim

Firmaların kurumsal yapısı içerisinde fark edilemeyen noksan ve aksiliklerin iyileştirilmesi, müşteri ilişkilerinin düzenlenmesi ve bunların paralelinde

firmalarda mücbir amaç olan kârlılığın arttırılması için dikkatle yaklaşılması gereken bir kavramdır. Örneğin firmada sürekli aynı işleri yapan personeller varsa bunlarda iş körlüğü oluşmaktadır. Bunu önlemek adına iş akışında değişiklikler yapılması ve gerekirse oryantasyon eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir (Sabuncu, 2017).

Denetim, geçmişte meydana gelmiş olan durumları ve bugünün ilke ve prensipleri doğrultusunda meydana gelen durumları günümüzdeki risk ve sistem bazlı proaktif denetim yaklaşımı doğrultusunda geleceğe yönelik olarak neler olabileceğini ve yapılabileceğine dair öngörü sağlayan sistemdir. Ayrıca, bir kurumun çalışmalarını geliştirerek, yapılan faaliyetlere katma değer sağlama amacıyla bağımsız, nesnel güvence ve danışmanlık faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022).

İç denetim Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü'nün kabul ettiği ve tüm dünyada kabul görmüş ortak tanıma göre "İç denetim, bir kuruma değer katıp faaliyetlerini geliştirmek amacıyla nesnel, bağımsız ve özünde güvence sağlayan danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, kurumun risk yönetimi, yönetim ve kontrol aşamalarını geliştirmek amacıyla değerlendirerek, kurumun sistemli ve kontrollü bir yaklaşım oluşturmasına yardımcı olmaktadır." İç denetim faaliyetleri uygunluk denetimi başta olmak üzere finansal tablolar denetimini, operasyonel denetimi ve faaliyet denetimini de içeren bir süreçtir. Bu doğrultuda iç denetim faaliyetleri işletmelerdeki finansal raporlama sistemlerinin güvenilirliğinin artmasına, ilgili yasa ve düzenlemeler uygunluğun sağlanmasına, işletme faaliyetlerinin ekonomik, etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine ve işletme bilgi sistemlerinin güvenilirliğinin artmasına katkı sağlamaktadır (Uzun, 2008).

Mihret ve Yismaw (2012), iç denetim etkinliğinin birbiriyle bağlantılı iç denetim kalitesi, yönetim desteği, organizasyonel ortam ve denetçilerin niteliklerinden oluşan dört bileşenin yardımıyla sağlanmaktadır. İç denetim fonksiyonunun kalite denetimleri üretebilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Vinten (1999), iç denetim etkinliğinin bağımsızlık, yeterli kaynak ve yönetimden destek alındığında sağlandığına inanmaktadır.

Kurumsal Yönetim

Globalleşmeyle büyüyen ticaret hacmi ile birlikte sermaye yelpazesi de büyümüştür. Genişleyen sermaye yelpazesinin akabinde ulaşılmak istenen hedefte, pazarın demografik sınırlarının kalkması, etik ve toplumsal değerlerin ön plana çıkması, personelin, firma sahiplerinin, yöneticilerin bir arada çalışabilmesini sağlayan bir kültüre veya bir sistemin varlığına ihtiyaç duyulmuştur. 1930'lu yıllarda Büyük Buhran Döneminin sonrasında firmaların

kötü ve yanlış yönetimiyle ilgili büyük sorunlar ortaya çıkmıştır. İşçi çıkarlarının çoğunlukla gözetilmediği, toplumsal faydanın yeteri kadar düşünülmediği, borsalarda hisse senetleri işlem gören kurumların ileri düzeyde bilgi açıklamalarıyla ilgili ve sadece hissedarları koruyan gelişmeler baş göstermiştir (Doyran & Sırkıntıoğlu, 2022).

Kurumsal yönetim bir gereklilikten ziyade kurum içinde inovatif bir hareket olarak görülmelidir. İyi bir kurumsal yönetim daha iyi bir faaliyet yönetimi, daha iyi bir Pazar payı, daha değerli hisse senetleri ve daha iyi bir sermaye demektir. Hisse senetlerinin piyasa değerlerinin artmasıyla, firmalara yatırım artar ve oluşan büyüme hacmi olumlu firmaya bir şekilde yansır. Kurumsal yönetimde tüm bu süreçleri gerçekleştirirken göz önünde bulundurulması gereken ve deyim yerinde ise yönetimin omurgası olan SPK kurumsal yönetim ilkeleri pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri, yönetim kurulunun sorumlulukları gibi ilkelerin çok iyi özümsemesi ve kuruma entegre edilmesi gerekmektedir (Karamustafa, 2009).

BANKACILIK SİSTEMİ VE İÇ DENETİM İLİŞKİSİ

Günümüzde bankaların ekonominin işleyişi içerisinde önemli bir sektör olduğu bilinmekte, öz kaynak ve yabancı kaynak fonlarını mevduat olarak toplayıp bunları iştiraklerine kredilendirme yolu ile likiditeye ihtiyaç duyanlara fon sağlama gibi iki temel ticari fonksiyona sahiptir. Bu sayede bankalar, sermaye elde etme sürecinin hızlanmasına imkan tanırken aynı zamanda da kredi politikaların uygulama imkanı bulmaktadır. Bununla birlikte gelişen ekonomiler karşısında bilgi teknolojilerini kullanarak müşteri potansiyelinin artmasına ve bankacılık sektörünün işletmeler açısından vazgeçilmez bir unsur olmasına neden olmaktadır (Takan, 2011). Bankaların temel amacı elde edilen fonlar ve öz kaynakları gerçek veya tüzel kişilerin hizmetine sunmak ve finansal gereksinimleri karşılamaktır.

Denetim, gözetim ve risk yönetimi konusunda üzerinde çalışılan unsurlar kapsamında Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, iç denetim faaliyetlerinin değerlendirilip gözetilmesine dayalı birtakım kurallar oluşturmuştur. Kapsamlı ve çözüm üreten bir denetim sistemi banka organizasyonunun en önemli unsuru ve bankacılık fonksiyonlarının güvenli ve yeterli olarak faaliyetlerinin gerçekleşmesi için gerekli bir yapıdır. Etkin ve güçlü bir iç denetim sistemi bankanın nihai hedeflerine ulaşması, uzun vadede planladığı kar marjlarını gerçekleştirmesine ve güvenilir idari ve mali raporlamanın devam ettirilmesi adına gereklidir. İç denetim sistemi bankaların kendi yönetim politika ve sistemlerine aynı zamanda bankacılıkta denetim ile ilgili yasa

ve yönetmeliklere uygun olarak faaliyette bulunmasını sağlayarak bankaların ticari itibarlarına negatif yönde yansıtacak risklerin en aza indirgenmesine yardımcı olmaktadır. Bu açıklamalarda üye ülkelerdeki banka iç denetim sistemlerine ilişkin uygulamalar ve Komite'nin daha önce yaptığı çalışmalara paralel olarak iç denetime ilişkin temel prensipler tanımlanmıştır (Türkiye Bankalar Birliği, 2022).

Bu prensiplerin genel kabul görmesi ve gözetim ve denetim otoritelerince bankaların iç denetim sistemleri değerlendirilirken uyguladıkları yöntem ve prosedürlerde bu prensiplerin dikkate alınması beklenmektedir. Bankada finansal kayıplara yol açan durumlar incelendiğinde, kapsamlı bir iç denetimin uygulanmasıyla benzeri finansal kayıpların önlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece etkin bir iç denetim sistemi bankayı finansal kayıpların eşiğine getirmeden fark edilmesine ve olası finansal krizlerin önlenmesine olanak sağlamaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2022).

Bankalarda iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin değerlendirilmesi ile kurumsal yönetim faaliyetlerinin oluşturulmasına ilişkin birçok prensip söz konusudur. Bu prensiplerden bazıları, banka yönetiminin faaliyetlere ilişkin sorumluluğu ve kurum içi denetim kültürü oluşturulmalıdır. Bankalarda ortaya çıkabilecek risklerin tanımlama ve değerlendirme sürecinin belirlenmesi, denetim faaliyetleri bankacılık sektörünün değişilmez ve zorunlu bir parçasıdır. Dolayısıyla denetimsiz bir bankacılık faaliyetinden bahsedilememektedir. Bankacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde dikey ve yatay pozisyondaki personellerin iletişimi ve bu iletişimin doğrudan ve kesintisiz olarak sağlanması önem arz etmektedir. Son olarak bankacılık faaliyetlerinin izlenmesi ve meydana gelebilecek hataları düzeltmek veya minimize etmeye çalışmaktır.

İç denetimin performansa ilişkin amaçları, banka kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanılması ve olası zararların önlenmesidir. İç denetim işlevi ile tüm banka personelinin banka çıkarlarını kişisel ya da diğer her türlü çıkarın üstünde tutarak, birlik ve beraberlik içinde banka amaçları doğrultusunda etkin olarak çalışması amaçlanır. Bilgi sistemlerine ilişkin temel amaç, banka karar organlarına güvenilir ve doğru bilgi ile raporların zamanında temin edilmesidir. Aynı zamanda yılsonu bilanço verileri ve diğer mali rakamların ve hissedarlara, gözetim ve denetim otoritelerine ve diğer üçüncü kişilere verilen raporların doğru ve güvenilir olması amaçlanmaktadır. Tüm banka faaliyetlerinin ilgili yasal düzenlemelere, gözetim ve denetim otoritelerinin belirlediği standartlara ve bankanın politika ve yöntemlerine uygun olması amaçlanır. Banka itibarının korunması için söz konusu esaslara uygunluk önemlidir (Türkiye Bankalar Birliği, 2022).

Mihaela ve Iulian (2012), iç kontrolün etkinliğini ve kurumsal yönetimin Bükreş Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketler üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Etkin bir iç kontrol, finansal tabloların adil bir şekilde sunulmasına yol açmakta ve böylece paydaşların finansal tablolara olan güvenini arttırmaktadır. Ayrıca Yassin vd., (2012) Lübnan'daki çeşitli ticari bankalarda iç denetim ve kurumsal yönetim arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Karyagdı (2019), çalışmasında Malatya ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin Kurumsal Yönetim anlayışı ve İç Denetime bakış açıları değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda KOBİ'lerde iç denetim faaliyetleri kurumsal yönetim faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini arttıran bir faktör oldu belirtilmiştir.

HİPOTEZ GELİŞTİRME

Araştırmanın temel amacı iç denetimin etkin kurumsal yönetim üzerine etkisini araştırmaktadır. İç denetim kurumsal yönetim bağlamında bütün kurum ve kuruluşların ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bir bankada kurumsal yönetimin rolü, bankacılık düzenlemeleri ve yasaları, bankacılık politikaları ve tüketicinin korunması alanlarını araştırmak ve yönetmek olduğu için hayati önem taşımaktadır. Literatürde kurumsal yönetim ve iç denetime ilişkin pek çok çalışma olmasına rağmen bankalarda iç denetimden sorumlu denetçiler ve denetim personellerinin algılarının ölçülmesine ilişkin çok az araştırma mevcuttur. Özellikle bölgesel bazda çalışmaların eksikliği söz konusudur.

İç denetimin etkin kurumsal yönetim üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bağımlı ve bağımsız değişken kullanılmıştır. Bağımlı değişken olarak kurumsal yönetim seçilmiştir. Çalışma için beş bağımsız değişken seçilmiştir. İç denetim bağımsızlığı, yeterlilik ve mesleki özen, işin niteliği, kalite güvence ve iyileştirme programı ile iç denetim faaliyetinin yönetilmesi olarak belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen değişkenleri Bilal vd., (2018) çalışmasından faydalanılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca, yukarıda tartışılan ilişki ve değişkenlere dayanarak, aşağıdaki hipotezler formüle edilmiş ve test edilmiştir:

H₁: İç denetim bağımsızlığı, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır.

H₂: *Yeterlilik ve gerekli mesleki özen, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.*

H₃: *Yapılan işin niteliği, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır.*

H_4 : Kalite güvencesi ve iyileştirme programı, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır.

H_5 : İç denetim faaliyet yönetimi, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada sosyal bilimlerde en fazla kullanılan yöntemlerin başında gelen anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın ana evrenini Diyarbakır İlinde faaliyetine devam eden ticari bankalarda görev yapan iç denetçiler veya denetimden sorumlu personeller oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Diyarbakır ilindeki ticari bankalarda üst düzey görev yapan iç denetimden sorumlu 55 personele yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. 55 anket geri dönüş olmuş fakat 5 anketin eksik veya yanlış doldurulduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla 50 anket çalışma kapsamına alınarak analiz edilmiştir.

Anket, kurumsal yönetim ve iç denetimin rolü konusunda yönetim algılarını araştırmak amacıyla tasarlanmıştır. Anket, kurumsal yönetim sisteminin geliştirilmesine ilişkin bazı önemli konuları kapsamaktadır. Bu çalışmada kullanılan regresyon modeli şu şekilde belirlenmiştir;

$$KY = a + \beta_1 İDB + \beta_2 YMÖ + \beta_3 İN + \beta_4 KGİP + \beta_5 İDY + \varepsilon$$

KY= Kurumsal yönetim, a= sabit terim, İDB= iç denetim bağımsızlığı, YMÖ= yeterlilik ve mesleki özen, İN= İşin niteliği, KGİP= Kalite güvence ve iyileştirme programı, İDY= iç denetim faaliyetinin yönetilmesi ve ε = hata terimidir.

BULGULAR

Araştırmada kadın katılımcıların %38 erkek katılımcılar ise %62 oranında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %46'sı 35 yaş altı olduğu %54 ise 36 yaş ve üzeri yaş grubunda yer aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların %44'ü 10 yıl ve altı mesleki tecrübeye, %48'i 11 yıl ile 20 yıl aralığında mesleki tecrübeye ve %8'i 21 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların %22'si işletme, %18'i maliye, %28'i bankacılık ve sigortacılık alanlarından mezun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca %32 oranında diğer alanlardan (iktisat, kamu yönetimi ve sağlık yönetimi) mezun oldukları belirlenmiştir.

Tablo 1. İç Denetçilerin Bağımsızlığı İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Sayı</i>	<i>Açıklaması</i>	<i>Ort.</i>	<i>Std. Sap.</i>	<i>Sıra</i>
1	İç denetim birimi organizasyonel bağımsızlığa, yönetim kurulu ve üst yönetim ile iletişim kurma yeteneğine sahiptir.	4.100	0.909	1
2	İç denetçi, tüm faaliyetleri denetlemek için bağımsızdır.	3.680	0.978	4
3	İç denetçinin performansı tarafsız, önyargısız ve tüm taraflarla kişisel çıkarları çatışmayan bir nesnelliktir.	3.960	1.009	2
4	Tüm finansal ve idari konularda iç denetçinin tavsiyeleri dikkate alınır.	3.860	1.195	3
5	Üst yönetim dışındaki birimler denetçinin atanmasına, ücretlerinin belirlenmesine ve ücretlendirilmesine müdahale etmediği için iç denetçi bağımsızdır.	3.420	1.197	5
<i>Ortalama</i>		3.804	1.058	

Tablo 1’de katılımcıların iç denetçilerin bağımsızlığına ilişkin ifadelerle yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 1’e göre katılımcılar tarafından “İç denetim birimi *organizasyonel bağımsızlığa, yönetim kurulu ve üst yönetim ile iletişim kurma yeteneğine sahiptir.*” ifadesi en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (4.10). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.80’dir. Bu sonuç, Diyarbakır’daki bankacılık sektörlerinde iç denetimin bağımsızlık düzeyinin yüksek olduğu göstermektedir.

Tablo 2. Yeterlilik ve Mesleki Özen İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Sayı</i>	<i>Açıklaması</i>	<i>Ort.</i>	<i>St. Sap.</i>	<i>Sıra</i>
1	İç denetçi, mesleki standartlar konusunda sürekli olarak eğitime tabi tutulmaktadır.	4.020	0.958	1
2	İç denetçiler, iş performansı, bilimsel ve pratik nitelikler konusunda yeteneklidir.	3.880	0.824	4
3	İç denetçiler iletişim becerileri, İkna, takım çalışması ve diyalog becerilerine sahiptir.	3.780	0.840	5
4	İç denetçiler, etkin bilgisayarı kullanma yeteneğine sahiptir.	3.960	1.049	2
5	İç denetçiler, bilgi teknolojileri ile daha da güçlendirilir.	3.900	1.015	3
6	İç denetçiler, tüm kanun ve otoriteler hakkında deneyim ve bilgiye sahiptir.	3.740	1.084	6
7	İç denetçiler ekonomi, vergilendirme, finans ve hukuk alanlarında birikmiş deneyime sahiptir.	3.700	1.015	7
<i>Ortalama</i>		3.854	0.969	

Tablo 2’de katılımcıların mesleki yeterlilik ve mesleki özen ifadelerine yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 2’ye göre katılımcılar tarafından “İç denetçi, mesleki standartlar konusunda sürekli olarak eğitime tabi tutulmaktadır.” ifadesi en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (4.02). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.86’dır. Bu sonuç, Diyarbakır’daki bankacılık sektörlerinde mesleki yeterlilik ve mesleki özen düzeyinin yüksek olduğu göstermektedir.

Tablo 3. İşin Niteliği İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Sayı</i>	<i>Açıklaması</i>	<i>Ort.</i>	<i>St. Sap.</i>	<i>Sıra</i>
1	İç denetim birimi, banka varlıklarının kontrolüne ve korunmasına katkıda bulunmaktadır.	4.000	1.050	1
2	Teftiş kurulu başkanlığı, banka bünyesinde finansal ve operasyonel bilgilerin bütünlüğünün korunmasına katkıda bulunmaktadır.	3.960	1.009	2
3	İç denetim birimi banka işlerinin düzgün bir şekilde takibi ve yürütülmesindeki etkinliğe sahiptir.	3.940	0.978	3
4	İç denetim birimi, iç kontrol departmanından ayrı bir çalışma yürütür.	3.400	1.309	4
<i>Ortalama</i>		3.825	1.086	

Tablo 3'te katılımcıların işin niteliğine yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 3'e göre katılımcılar tarafından "İç denetim birimi, banka varlıklarının kontrolüne ve korunmasına katkıda bulunmaktadır." ifadesi en yüksek ortalamaya sahip olduğu görölmektedir (4.00). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.83'dir. Bu sonuç, Diyarbakır'daki bankacılık sektörlerinin iç denetime yönelik iş niteliği düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Kalite Güvence ve İyileştirme Programı İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Sayı</i>	<i>Açıklaması</i>	<i>Ort.</i>	<i>St. Sap.</i>	<i>Sıra</i>
1	Denetçi, incelemesini destekleyen sonuçlar elde etmek için tüm bilgileri toplar ve inceler.	4.020	0.948	1
2	Denetçi raporu yazacak ve denetim çalışmasının sonuçlarını bankaya iletacaktır.	4.000	0.926	2
3	Denetçi her incelemeyi planlar ve kontrol eder.	3.780	0.932	4
4	Denetçi, denetim sonuçları ışığında doğru prosedürlerin uygulanmasını takip eder ve sağlar.	3.940	0.890	3
<i>Ortalama</i>		3.930	0.924	

Tablo 4'te katılımcıların kalite güvence ve iyileştirme programına yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 4'e göre katılımcılar tarafından "Denetçi, incelemesini destekleyen sonuçlar elde etmek için tüm bilgileri toplar ve inceler." ifadesi en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (4.02). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.93'tür. Bu sonuç, Diyarbakır'daki bankacılık sektörlerinde kalite güvence ve iyileştirme program düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. İç Denetim Faaliyetlerinin Yönetimi İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Sayı	Açıklaması	Ort.	St. Sap.	Sıra
1	İç denetim sorumlusu, iç denetim faaliyetini önceliklendirmek için risk planları hazırlar.	3.776	0.963	2
2	İç denetim sorumlusu, iç denetim bölümünün çalışmalarını değerlendirmek için bir program geliştirmelidir.	3.700	0.909	4
3	Denetim sorumlusu, iç denetim faaliyet planlarını iletecek ve takip edecektir.	3.820	0.850	1
4	İç Denetim sorumlusu, iç denetim çalışmasına rehberlik etmek için gerekli politika ve prosedürleri geliştirecektir.	3.740	0.944	3
5	İç denetim sorumlusu, hizmetleri sağlayan iç ve dış taraflarla koordinasyon sağlar.	3.600	0.948	5
Ortalama		3.727	0.923	

Tablo 5'te katılımcıların işin niteliğine yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 5'e göre katılımcılar tarafından "İç denetim sorumlusu, iç denetim faaliyetini önceliklendirmek için risk planları hazırlar." ifadesi en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (3.78). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.73'tür. Bu sonuç, Diyarbakır'daki bankacılık sektörlerinde iç denetim faaliyetlerinin yönetim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Bankacılık Sektöründe Kurumsal Yönetim İfadelerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Sayı</i>	<i>Açıklaması</i>	<i>Ort.</i>	<i>St. Sap.</i>	<i>Sıra</i>
1	Kurumsal yönetim, Banka'nın büyümesini, rekabet gücünü teşvik eder.	3.980	1.134	1
2	Kurumsal yönetim, menfaat sahiplerinin kanunla belirlenmiş haklarına saygı gösterir ve haklarının ihlali durumunda tazminatı sağlar.	3.900	1.003	2
3	Kurumsal yönetim bütünlüğe, ifşaya, şeffaflığa, sorumluluğa ve eşitliğe yol açar.	3.800	0.990	7
4	Yönetişim, finansal sürdürülebilirlik hedeflerine, büyümeye ve iş geliştirmeye ulaştırır.	3.880	0.872	3
5	Yasa ve düzene dayalı kontroller aracılığıyla hissedarlar arasında eşitlik sağlanmalıdır.	3.680	1.039	12
6	Sürdürülebilir büyüme elde etmek için kâra teşvik edilmelidir.	3.760	0.922	8
7	Yolsuzluğun ve kötü yönetimin önlenmesi için muhasebe standartlarının uygulanmasını sağlanmalıdır.	3.820	1.004	6
8	Mali performansın gözden geçirilmesi sağlanmalı, finansman maliyetini azaltılmalı ve belirlenen hükümlere uyulmalıdır.	3.860	0.824	4
9	Kurumları kaynaklarını en iyi şekilde kullanmaya teşvik edilmelidir.	3.840	0.976	5
10	Pay sahiplerini korumak ve amaç çatışmalarını ve yetki çatışmalarını önlenmelidir.	3.740	1.011	9
11	Finansal yapılardaki dengesizlikler ele alınmalıdır.	3.700	1.015	11
12	İşin mülkiyeti, yönetimi ve kontrolü arasında bir ayrım vardır.	3.720	1.031	10
<i>Ortalama</i>		3.803	0.985	

Tablo 6’da katılımcıların kurumsal yönetime yönelik tanımlayıcı bilgiler yer almaktadır. Tablo 6’ya göre katılımcılar tarafından “*Kurumsal yönetim, Banka’nın büyümesini, rekabet gücünü teşvik eder.*” ifadesi en yüksek ortalama-ya sahip olduğu görülmektedir (3.98). Ayrıca tüm ifadelerin toplam ortalaması 3.80’dir. Bu sonuç, Diyarbakır’daki bankacılık sektörlerinde kurumsal yönetim faaliyet düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

ÇALIŞMANIN HİPOTEZLERİNİN TEST EDİLMESİ

Temel hipotez, Diyarbakır bankacılık sektöründe iç denetimin kurumsal yönetim üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğudur. Bu hipotezi test etmek için çoklu regresyon ve eşzamanlı girdi kullanılmıştır. Tüm bağımsız değişkenler regresyon denkleminde dahil edilmiştir. Aşağıdaki tablolar bunu göstermektedir.

Tablo 7. Diyarbakır Bankacılık Sektöründe Kurumsal Yönetimin Güçlendirilmesinde İç Denetimin Etkisi Modeli

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,763	,583	,535	,63039

Tablo 7, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken (kurumsal yönetim) arasındaki korelasyon katsayısının 0,763 olduğunu, modelin değiştirilmiş katsayısının ise 0,535’e eşit olduğunu göstermektedir. Bu, bağımsız değişkenlerin toplu olarak kurumsal yönetimdeki varyasyonun % 54’nü oluşturduğunu ve geri kalanının diğer faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Tablo 8. İç Denetim Rol Düzeylerinin Kurumsal Yönetimin Üzerindeki Bireysel Farklılıklarının Analizi

ANOVA						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	24.435	5	4.887	12.298	.000
	Residual	17.485	44	.397		
	Toplam	41.920	49			

Yukarıdaki Tablo 8, regresyon modelinin (F) değerinin 12.298 ve istatistiksel anlamlılığın 0.000 olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, sonuçlar Diyarbakır’da bankacılık sektöründe iç denetimin kurumsal yönetim üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu doğrulamaktadır. Bu sonuç, modelin önemli olduğunu ve iç denetimin Diyarbakır’daki bankacılık sektö-

ründe kurumsal yönetimi etkilemesinin beklendiğini göstermektedir. Sonuç olarak, iç denetimin Diyarbakır'daki bankacılık sektöründeki etkin kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi olduğu hipotezini (H0) kabul etmektedir.

Tablo 9. İç Denetimin Kurumsal Yönetim Üzerindeki Etkisinin Regresyon Katsayıları

Coefficients						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
B		Std. Error	Beta			
1	(Constant)	.794	.500		1.587	.120
	İÇDO	-.097	.125	-.099	-.778	.441
	MÖO	.206	.133	.211	1.550	.128
	İNO	-.083	.144	-.090	-.578	.566
	KGO	.015	.226	.014	.067	.947
	İDYO	.784	.160	.732	4.887	.000

Tablo 9, iç denetim faaliyetlerinin yönetilmesi ile ilgili regresyon katsayılarının 0,01 olarak istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, işin niteliği, iç denetim bağımsızlığı, yeterlik ve mesleki özen ile kalite güvence ve iyileştirme program katsayıları 0,01 ve 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 9'a göre "H1: İç denetim bağımsızlığı, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır. H2: Yeterlilik ve gerekli mesleki özen, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. H3: Yapılan işin niteliği, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır. H4: Kalite güvencesi ve iyileştirme programı, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır." hipotezleri reddedilirken, " H5: İç denetim faaliyet yönetimi, kurumsal yönetim üzerinde önemli bir etkisi vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ

Araştırmanın temel amacı, Diyarbakır'daki bankacılık sektöründe iç denetim ile etkin kurumsal yönetim arasındaki doğrudan ilişkiyi araştırmaktır. Bu çalışma, Diyarbakır'daki bankacılık sektöründe iç denetimin kurumsal yönetim üzerindeki etkisine ilişkin sonuçların bir tartışmasını sunmaktadır. Bağımsız değişkenler, iç denetim bağımsızlığı; yeterlilik ve mesleki özen; yapılan işin niteliği; kalite güvence ve iyileştirme programı ve iç denetim faaliyetinin yönetimi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın örneklemini, 50 bankadaki iç denetim sorumlusu veya iç denetçiler oluşturmaktadır. Bağımsız ve

bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre iç denetim ile etkin kurumsal yönetim arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, Yassin vd., (2012) ile Bilal vd., (2018) çalışmaları gibi iç denetim ile kurumsal yönetim arasında anlamlı pozitif ilişki bulan çalışmalarla tutarlı olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda Diyarbakır'daki bankacılık sektörlerinde iç denetimin bağımsızlık düzeyi, iç denetime yönelik iş niteliği düzeyi, mesleki yeterlilik ve mesleki özen düzeyi, kalite güvence ve iyileştirme program düzeyi, iç denetim faaliyetlerinin yönetim düzeyi ve kurumsal yönetim faaliyet düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, iç denetim faaliyet yönetimi, kurumsal yönetim üzerinde önemli yönde etkilediği belirlenmiştir. Dolayısıyla iç denetimin etkin bir şekilde çalışması ve yönetilmesi kurumsal yönetim faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Kısaca iç denetim yönetimi ile kurumsal yönetim arasında doğru orantı söz konusudur.

Bu araştırmada, Diyarbakır'daki bankacılık sektöründe iç denetimin etkin kurumsal yönetim üzerindeki etkisini analiz etmek için beş bağımlı değişkenin tümü kullanılmıştır. Gelecekteki araştırmaların farklı il ve sektörler üzerinde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bilal, Z. O., Twafik O. I. & Bakhit, A. K. (2018). The Influence Of Internal Auditing On Effective Corporate Governance in The Banking Sector in Oman, *European Scientific Journal*. 14(7), 257-271.
- COSO. (2013). Internal Control. *Integrated Framework*. COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Tradeway Commission).
- Doyran, O. & Sırkıntoğlu, Y. Ş. (2022). Kurumsal yönetim ve Performans İlişkisinin İncelenmesi. *International European Journal of Managerial Research*, 6(10), s. 36-54.
- Karamustafa, O., Varıcı, İ. & Er, B. (2009). Kurumsal Yönetim ve Firma Performansı: İMKB KurumsalYönetim Endeksi Kapsamındaki Firmalar Üzerinde Bir Uygulama. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 100-119.
- Karyağdı, G. N (2019). KOBİ'lerde Kurumsal Yönetim ve İç Denetimin Uygulanmasının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma: Malatya İli Örneği. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(18), 320-344.
- Mihaela, D. & Iulian, S. (2012). Internal Control And The Impact On Corporate Governance, in Romanian Listed Companies. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*. (2012), 1-10.
- Sabuncu, B. (2017). İşletmelerde İç Denetim Ve İç Kontrol İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 161-174. <http://esjournal.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/32189/308644>
- Takan, M. (2011). Bankacılık. *Bankacılık, Teori, Uygulama ve Yönetim* (3 b.). içinde Ankara : Nobel Yayın Dağıtım .
- TDK. (2022). <https://www.tdk.gov.tr/>
- Türedi, H. & Karakaya, G. (2015). İç Kontrol Modeli ve Kontrol Ortamı . *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 52(602), 67-76.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2022). *Bankalarda İç Denetim Sistemleri*. İç Denetim. Türkiye Bankalar Birliği. <https://www.tbb.org.tr/tr/ana-sayfa/onemli-basliklar/bankacilikta-etkin-gozetim-ve-denetim-prensipleri/294>
- Uzun, A. K. (2008). İşletmelerde İç Deenetim Faaliyetinin Başlatılmasında Başarı Faktörleri. *İç Denetim Dergisi*.
- Yassin, N., Ghanem, M., & Rustom, L. (2012). The Role Of Internal Audit Function Corporate Governance: An Empirical Study On Commercial Banks in Lebanon. proceedings of the academic and business research institute conference, Orlando. <http://www.aabri.com/OC2012Proceedings.Htm>.
- Vinten, G. (1999). Audit Independence in the UK - The State of the Art, *Managerial Auditing Journal*, 14(8), 408-437.